

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ:

історія

і

сучасність

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

*В. З. Ухач
(м. Київ)*

Олег Ольжич як культурно-освітній діяч

Поет, вчений археолог, державно-політичний діяч. Усі три ділянки творчої діяльності Ольжича хоч і різнилися своїм змістом, служили одній великій справі—українській національно-державній справі, величі українського народу в поході до повернення його національно-державної суверенності і духовно-національного відродження. Поет нагадував і закликав, що “Державу не твориться в будучині, державу будується нині”. 1)

Зупинімося на аналізі праці Олега Ольжича—Кандиби на культурно-освітній царині, бо і тут з усією яскравістю проявився непересічний його талант. Питанням культурної політики українського націоналізму, національного навчання і виховання молодого покоління, О. Ольжич приділяв значну увагу. У 1929 році Ольжич вступає в ряди Організації Українських Націоналістів, яку назвав “військом незримим поневоленої нації”. 2) Історичною була зустріч талановитого поета, науковця в 1938 році з головою ПУН полк. Є. Коновальцем, що побачив у молодому вченому людину, глибоко обізану з тодішнім станом справ в Україні, з культурними процесами. Він побачив у О. Ольжичі людину з великими знаннями і тонким розумінням духовно-культурного фактора у визвольно-революційному процесі державного і національно-духовного відродження українського народу. У висліді розмов Є. Коновалець, впроваджуючи О. Ольжича в члени Проводу, доручив йому організацію і розбудову Культурної Реферантури ПУН, що відіграла велику роль в діяльності ОУН. 3) В завдання Культурної Реферантури входило: а) оформити духовний сектор діяння ОУН, надавши їй філософічно-світоглядні фундаменти; б) визначити план праці й черговість завдань на майбутне; в) знайти людську базу для її діяльності. Усі ці завдання, покладалися на О. Ольжича, як першого культурного референта ПУН.

Ідеологічні основи нової реферантури викладені Ольжичем у статті “В авангарді героїчної доби”. Аналізуючи духовний стан України, Ольжич стверджує, що тільки велика ідея і велика віра творять

життя. Отже, український націоналізм творитиме культуру героїчної доби — культуру націоналістичну, що значить, українську культуру. Визначають її дві координати: національність і героїчність, творчі опера на національній традиції. 4) Ольжич бачив культурні завдання українського націоналізму, складовою частиною всенационального процесу, хоча і виходив з протилежних, в порівнянні до інших тодішніх культурних політиків позицій, а саме з княжих часів як маяку для формування української молоді.

У статті “Українська культура”, Ольжич зазначає, що кожний великий рух творить своєрідний новий тип культури, опертий на націоналістичних джерелах духовності народу. Тільки національна культура, опера на духовній природі та історичній традиції, забезпечує органічний вияв творчих сил одиниці і нації. Основною її прикметою є героїчність. Водночас, героїчна духовність означає стремління до національного і особистого ідеалу, де одиниця і загал еднаються в ім'я спільноти.

Духовність українського націоналізму є суверенна і самовистарчална, вона може бути порівнювана, але не утотожнювана з іншими націоналістичними рухами. Отже, український націоналізм, поставши із внутрішньої потреби української нації, творить свій стиль, свою героїчну культуру й мистецтво. 5) Ольжич визначає основні засади й організацію націоналістичної культурної політики. По-перше, становищем культурної політики українського націоналізму має бути стимуляція, а не “адміністрування” мистецтвом і наукою. 6) По джерелом мистецтва є творча воля інтерпретувати та формувати світ. Отже, завдання полягає у збудженні та формуванні творчої волі. По-друге, становлення націоналістичної теорії мистецтва. По-третє, організація його масового споживання. 7) Важливу увагу приділяв Ольжич питанням національного навчання і виховання молодого покоління.

У статтях “Виховання молоді”, “Українське дошкільня”, “Весняні ігрища молоді”, О. Ольжичем розроблена цільна навчально-виховна система, починаючи від дошкільного (домашнього) виховання і закінчуючи юнацтвом. За О. Ольжичем, націоналістичне виховання молодого покоління має на меті виплекати гармонійний, суцільний та сильний тип людини — українця. Основною рисою цього виховання є національність змісту і форми, позначена світоглядною чіткістю та натугою чуттєво-морального моменту, характерними для націоналізму. Освітній матеріал в націоналістичній педагогіці має бути підібраний і підпорядкований етично-виховним завданням. Це не “освіта для освіти”, а використання знання для формування духовного типу і характеру та озброєння знання для життєвої боротьби.

Виховання від дошкільного віку і до повноліття є нерозривним процесом, з єдиною розв'язковою лінією та продуманою системою, взаємоповненням таких напрямків: домашнє виховання, шкільне виховання (дитсадок, народна, середня і вища школа), виховна система молодіжних організацій, інші суспільні чиники (дитяча преса, книга, театр, кіно і т.п.). Отже, українська молодь повинна “заснати” національного виховання. 8) Вказуючи на важливість дошкільного виховання (діти від 4 до 7 років), в основі якого повинна лежати народність, О. Ольжич підкреслює, що вже з цього віку необхідно починати розбудову національного виховання молоді і цілого народу. Народна пісня, музика, читане і слухане слово, дитячий театр, вертеп, образотворчі засоби, все, що складає національну самобутність, кращі зразки зарубіжної літератури, повинні всеціло ввійти в щоденне життя дитини.

Виховання українського дошкільня повинно бути за формою і змістом, своїм спрямуванням справді українським, національним, невід'ємну основу якого повинна складати народна культура. 9) У дошкільній необхідні плекати такі риси характеру як волю, активність, мужність, справедливість, почуття обов'язку і відповідальності, товарицтво, пошану і любов до батьків і родини, що є одним із істотних виховних завдань, релігійні почуття.

В основі навчання і виховання доросту (8-14 років) має лежати історична традиція українського народу з її героїкою та романтикою Княжої, Козацької доби. У цьому віці актуальним є колективна праця в молодіжних організаціях. В Західній Україні цю роль перебрали на себе “відділи виховання молоді” та “Пласт”. Проте на майбутнє цю роль має виконувати єдина, одностайна організація. Освітній матеріал у цьому віці повинен бути “безглядновартісний та виховний”. 10)

Період юнацтва (15-18 років) є найвідповідальнішим, оскільки відбувається остаточне формування особистості. Література, лекції, спорт, наполеглива самостійна праця, активна участь у молодіжних організаціях повинні увійти в життя юнака як невід'ємна складова. У цьому віці юнак (-чка) мають з розумінням аналізувати процеси світової сучасної дійсності, пізнавати глибини національної культурної спадщини. 11)

Ми свідомо зробили даний екскурс, оскільки він дає нам розуміння теоретичних основ культурно-освітньої праці Ольжича.

Перекональність концепції культурної політики Ольжича полягала не так в її ідеологічних постулатах, як у послідовності її здійснювання та в оперативності людського апарату Культурної рефератури. І в тому безсумнівна заслуга організаційних здібностей і великого відчуття такту О. Ольжича. 12) Центром культурників стала Прага, де зосередився поважний творчий український потенціал. Хребет культурної Рефератури склали найближчі соратники Ольжича: Демодовгопільський, І. Ірлявський, М. Михалевич, О. Теліга, О. Штуль, А. Хмарчук, М. Чирський, а також літературно-мистецькі сили, що працювали над реалізацією конкретних завдань в культурно-освітній

ділянці, хоча не були пов'язані організаційними зв'язками: Улас Самчук, Оксана Лятуринська, Роберт Лісовський, Наталія Геркен-Русова, Михайло Мухин та ряд інших. 13)

Система праці реферантури базувалася на принципі, що виключно власними силами вона не в стані виконати ті завдання, що їх диктувала культурна необхідність і політична доцільність, тому потрібно було мобілізувати наявні позаорганізаційні сили. Здійснювано це методом перенесенням деяких завдань Культурної Реферантури, зокрема наукового характеру, на співзвучні суспільно-громадські організації. Класичним прикладом такої співпраці була домовленість між ПУН і Головною Управою Українського Національного Об'єднання в Німеччині про працю в культурній галузі, що в 1940-1944 рр. дало можливість не лише поставити на легальну базу деякі задуми Культурної реферантури, але й створити для них належне фінансове підґрунтя. 14)

О. Ольжичем розроблена широка програма завдань. Це і щотижневне обслуговування матеріалами ідеологічно-співзвучних пресових органів у Європі та Америці, систематичні дослідження над культурною тематикою і культурним життям в УРСР.

Із перенесенням праці на рідні землі в 1941 році, на плечі О. Ольжича лягав значний тягар роботи, оскільки крім праці в Культурній Реферантурі, Андрій Мельник призначив його керівником ПУН на ОСУЗ*.

Важливою політично-культурною подією того часу була поява з ініціативи О. Ольжича "Українського Слова", що відіграло важливу духовно-ідейно-організаційну роль в Києві, поставивши завдання "повернути всі прошарки української людності до національно державницького думання". 15) О. Ольжич накреслює завдання культурного сектора ОУН в Києві: а) заманіфестувати в духовній діяльності ідеї українського націоналізму і стати до боротьби з окупантами; б) показати, що український націоналізм є цілісною системою із своїм світоглядом, світовідчуттям і своїм підходом до суспільно-політичних і культурних явищ, що Україна — це зовсім не "німецька інтрига", а реальність, яка бореться за свою незалежність з кожним окупантом. 16)

Праця культурно-освітнього сектора ОУН, очолюваного Ольжичем, вкотре розвіяла всі теорії про нездібність українців до державного життя, про брак інтелігенції, організаційного хисту, карності, солідарності, національної свідомості. У цьому велика заслуга покоління Ольжича, яке, за висловом Богдана Червака, полягає в здобутті духовного суверенітету, що в проміжку історичної безперспективності зуміло надихнути українців на боротьбу за саме існування нації. 17) Бо саме у відродженні славних, героїчних традицій нашої минушини, національної культури, духовності, О. Ольжич вбачав запоруку державності України.

1. Городинський З. Олег Ольжич як політичний діяч // Розбудова Держави -1994.-11.-С.49.

2. Там само.-С.50.

3. Маруняк В. Культурна Реферантура ПУН в роках 1937-1942 // Український Історик.- Нью-Йорк-Торонто-Мюнхен -1985.-11-4.-С.76.

4. Золоті слова О. Ольжича. // Розбудова Держави.-1954.-42.-С.3.

5. Кардаш Д. Українська Культура // Незнаному воєвоки.-Київ, 1994.-С.204-205.

6. Кардаш Д. Облога культури. Вказана праця.-С.203.

7. Ольжич О. Культурна політика українського націоналізму. Вказана праця.-С.227-228.

8. Кандиба О. Виковання молоді. Вказана праця.-С.135.

9. Кардаш Д. Українське дошкілля. Вказана праця.-С.132-134.

10. Ольжич О. Весняні ігрища молоді. Вказана праця.-С.130.

11. Там само.-С.137-138.

12. Дороговказ Поезії О. Теліги та О. Ольжича.-Київ, 1994.-С.6.

13. Жданович О. революційний шлях О. Ольжича // Розбудова Держави-Зарево, 1955. -С.103-105.

14. Маруняк В. Вказана праця.-С.77-78.

15. Боцько Ю. "Українське слово" в Києві 1941 року пропала ідеї українського націоналізму на Осередньо-Східних Українських землях // Українське Слово.-Париж.-1991.-10 листопада.

16. Культурна Реферантура ОУН у Києві у боротьбі на фронті духа та ідеї. // Українське Слово.-Париж.-1992.-22 березня.

17. Червак Б. Національна ідея на маргінесах історії (До питання "О. Ольжич і український націоналізм") // Розбудова Держави.-1995.-13.-С.57.